

okzatos bája

gyűjteményeknek. Az ötlábú bárányok - egy szempontból feltétlenül dokumentumértéke van. Kitérnek belőle, hogy az értelmiség túlnyomó többsége a Kádár-korszakban homályos és pontatlan elképzeléseket dajkált kedvenc metaforájáról, a falakról. A falak, amelyekig a konszenzuson belül a metafora bajnokai szerint el lehet és el is kell menni, nem voltak olyan megátalkodottan szilárdak, mint ahogy hitték. Időnként hátráltak, vagy hátrébb lehetett tolni őket, máskor elasztikusoknak és benyomhatóknak bizonyultak, szerencsés pillanatokban át lehetett bújni a réseik közt, sőt, ha az ember átugrotta őket, akkor a falak őrzői otykor félrenéztek zavarokban.

LVÉTELE
játék-
akkor
végül
olvasó
m egy-
okoz
s az én
gsúlyt
sára.
ötten
z év.
nek -
sztikai

- Az anyag elrendezésében nem az időrendet követi. Miért nem?
- Tematikai és hangulati szempontokat követtem. Izgaltan várom, hogy a különféle ciklusokba rendezett írások egységet alkotnak-e a történelmi törésvonalak ellenére is. Leginkább annak örülök, ha a cimbem jelzett érzület - a szabadság titokzatos bája - nem lenne idegen a kötetből. (Palatinus, 460 oldal, 1390 Ft)

V. L. M.

TEJAMANTI BÉLA RAJZA

LENGYEL LÁSZLÓ Mozgáster és kényszerpálya

Bravúros könyv, tág szemhatárral tájékozottság, képzelettel megáldott elemzőerő és ésszerű, tehát együttgondolkodásra szólító következtetések műve. Magyarország legégetőbb kérdéseiről, egy olyan pillanatban, amikor valóban ideje kitekinteni a négyéves politikai ciklusból, a peremvidéki korlátozottságból a távlatot teremtő világba. A kényszerpályán mozgásteret nyitó lehetőségekre, s kibúvók nélkül válaszolni arra a kérdésre, hogy „Hová fogunk beilleszkedni, milyen rendszerben, milyen feltételekkel”, azaz mit és hogyan kell megoldanunk, hogy akár évtizedekre javíthassunk helyzetünkön. Beszélgetésre, vitára szólító könyv. Szkeptikus, de nem beletörődő. Nekünk is ezt ajánlja. (Helikon, 290 oldal, 900 Ft)

ARTHUR KOESTLER A láthatatlan írás

Arthur Koestler önéletrajzána tavaly megjelent Nyilvessző a végtelenbe című első része ott fejeződik be, amikor Arthur Koestler belép a kommunista pártba. Ez a második rész az 1932-1940 közötti időszakot fogja át. A történet megírásának szemlélete, módja, hogy tudnillik úgy tekint az abnormalitásra, mintha az a dolgok normális menete volna, a tárgyszerűség és kivételes érzékenység feszültségét vezeti be az eseménymenetbe. Egy kelet-európai értelmiségi élményei, tapasztalatai, kommentárjai öltének alakot Koestler életpályáján, bennük és általuk pedig valamiképp maga a történelem. Áthatóan, megragadóan, gyötrelmes közvetlenséggel, nagy erejű tanulságokkal. Fordította: Makovecz Benjamin. (Osiris, 505 oldal, 1180 Ft)

MARIE DE HENNEZEL A meghitt halál

A francia származású pszichológus-pszichoanalitikus szerző tíz éve foglalkozik menthetetlen betegekkel. Hazája egy olyan intézetében, ahol a gyógyíthatatlan embereknek teszik lehetővé a megbékélést a világgal, az emberekkel, önmagukkal, s felkészítik őket a halál méltó elfogadására. Ennek a tíz évnek a tapasztalatait, élményeit, tanulságait mondja el megannyi eseteleírás, sorson, történeten át Marie de Hennezel. Arra a kérdésre keresi a vá-

Leg-könyvek

Benjamin Constant: A régiek és a modernnek szabadsága; Karl Löwith: Világtörténelem és üdvtörténet; Roland Barthes: Beszédtörédek a szerelemlről

A három könyv: három leg. A liberáliszmus múlt századi klasszikusának tanulmánygyűjteménye, benne a modern liberális demokrácia alighanem legfontosabb szövegével, A történetfilozófia e századi óriásának monográfiája, a modern történetfilozófia valószínűleg legjelentősebb műve. A posztstrukturalizmus közelmúltbeli gurujának esszéregénye, az irány bizonyos leg-sikeresebb könyve.

Constant a liberalizmus közhelyeit mondja ki. Mindazt, ami legalábbis a miénkénél bolder gabb tájakon parókás férfiak közhelyének számít, mi viszont csak most kezdünk ismerkedni vele, nyolcvankilenc óta. Hogy nem az az alapkérdés, kinek a kezében van a hatalom, hanem az, mennyi hatalom lehet egyetlen kézben. Hogy a szólás szabadságának korlátozása helytelen: a zsarnokság eszköze és zsarnokságot szül. Hogy a vallás szabadságának korlátozása úgyszintén helytelen: egyszerre hibás és hiábavaló kísérlet. Hogy közélet és magánélet szigorúan elválasztandó: a magánélet ügyeibe avatkozó közhatalom az egyén elidegeníthetetlen jogait sérti meg. A kulcsszöveg itt, kétségkívül, a régiek és a modernnek szabadságát szembeállító dolgozat. A régiek szabadsága a katona, a modernnek szabadsága a polgár szabadsága. Az ókori szabadság mércéje az, hogy közvetlenül részesülj-e a hatalomból. A modern szabadság mércéje viszont egyszerűen az, hogy a hatalom békén hagy-e. Mi modernnek, szemben antik elődeinkkel, nem óhajtuk nap mint nap közéleti jogainkat gyakorolni. Választópolgároként négyévente jövünk politikai izgalomba: a választások alkalmai között pedig magánéletünk sértetlenségében leljük fel saját szabadságunkat.

Löwith a történetfilozófia tündöklését és bukását meséli el: A történetfilozófia: a történelem szisztematikus értelmezése. Olyan magyarázóelmélet, amelyben egységes alapelv köf össze minden eseményt és minden következményt, amelyben a történelem összes ténye közös végső értelemlre vonatkozik. Ha ez így van, a történetfilozófia gyökere a teológia, titka pedig az üdvtörténet. Ahogy a kereszténység a gondviselésbe vetett hittel pillantott a történeti eseményekre, a modern történetfilozófiába a haladásba vetett hittel tekint rájuk. A történetfi-

lozófusok úgy tesznek, mintha az ésszel cserélnék fel a hitet. Valójában nem cserélik fel, csupán racionalizálják, szekularizálva a megváltáshitet. Ha a keresztény egyházatya a teremtés, az inkarnáció, az ítélet és a megváltás jelenségeit látják meg a történelem folyamatában, a modern történetfilozófusok a győzedelmes haladás egymást követő fázisait fedezik fel benne. Hegel és Marx öse Szent Ágoston és Joachim, a földi poklot eredményező modern megváltásideológiák titka az égi mennyt jövendőelő keresztény eszkatológia.

Barthes a szerelemlről beszél. Azért arról, mert ezt érzi a legjelentősebb kihívásnak. A szerelemlről szóló beszéd ugyanis, mondja, manapság végtelenül „elmagányosodott”. Milliónyi szerelmes beszél ugyan, nyelve a nyilvánosság előtt mégis védtelen marad. A többi modern nyelv nem ismeri, lekezeli vagy kigúnyolja: szentimentalizáló giccse hazudja vagy durva pornográfiává zülleszt. A szerelmes beszédet nem leírni kell, hanem utánozni: a szerelemlről úgy lehet beszélni tehát, hogy magát a szerelmezt szólaltatjuk meg. Az eredmény: a Szerelmes óriásmonológja. Az óriásmonológ beszédtörédekre van tagolva, a címmel ellátott beszédtörédek - a francia eredetiben legalábbis - alfabetikus sorrendben követik egymást és számos-számtalan filozófiai-irodalmi idézetet olvasztanak magukba - Platónról Goethén át Nietzscheig, a Zentől a misztikusokon át a pszichoanalízisig. A megoldás egyszerre semlegesen tárgyilagos, közönségesen közheyles és finoman lezotterikus. A könyv rojtan lebeg, túl a filozófián és innen az irodalmon. Szülőházájában értelmiségi tömegolvassmány lett nálunk valószínűleg megmarad a széplelkek bibliájának.

Constant a múlt század elején fogalmazza tanulmányait, Löwith az ötvenes években adja ki monográfiáját, Barthes a hetvenes évek derekán publikálja esszéregényét. Hazánkba most jut el mind a három, együtt olvassuk hát őket. Frissen érve a liberális szabadságnak, éppen kiábrándulva a megváltás-ideológiákból, de már érezve a szerelmes beszéd lehetőségét. Mindhárom könyvből okulnifogunk tehát. (Atlantisz, 250 oldal, 995 Ft; 300 oldal, 995 Ft; 280 oldal, 995 Ft)

Percz László